

Mezi Konopištěm, Dachau a Artstettenem - 100 let od narození Maxe Hohenberga

Mojmír Chromý (2. 3. 1940 – 3. 1. 2005), vyšlo v RR r. 2002

Před 100 lety, dne 29. září 1902, zahřmělo 101 dělostřeleckých salv na počest narození staršího ze dvou synů arcivévody Františka Ferdinanda Rakouského - d' Este a jeho nerovnorodé manželky Žofie roz. hraběnky Chotkové z Chotkova a Vognina, tehdy již kněžny z Hohenbergu. Dítě se narodilo ve vídeňském sídle následníka rakouského trůnu - v paláci Belveder.

Při křtu dne 1.10.1902 v kostele sv. Karla Boromejského ve IV. vídeňském okrese obdržel chlapec 9 křestních jmen, z nichž však nejdůležitější bylo prvé - Maxmilián, zkráceně Max. Křest vykonal papežský tajný komoří a konzistorní rada Dr. Josef von Lányi, který byl dvorním kaplanem a současně arcivévodu F.F. d' Este vyučoval maďarštinu.

Názory na postavu a charakter arcivévody F.F. d' Este se velice různí od oficiální povinné úcty až po naprosté a nesoudné zavržení. Ani jeho manželka Žofie nebývá ušetřena kritiky pro horlivou zbožnost hraničící s bigotností, jakož i pro její vypjatou šetrnost. V čem se životopisci arcivévody a jeho nerovnorodé ženy vzácně shodují je skutečnost, že šlo o manželství šťastné, harmonické, dá se říci příkladné. Vzhledem k ústrkům, jímž byla Žofie u dvora vystavena, odbýval se rodinný život arcivévodův poněkud izolovaně, převážně na Konopišti, ve Vídni v paláci Belveder, v menší míře na Chlumu u Třeboně a ostatních arcivévodových statcích, případně na cestách.

Z manželství se narodila nejprve dne 24.7.1901 na Konopišti dcera Žofie, jak již bylo uvedeno dne 29.9.1902 ve Vídni syn Max a následně 27.5.1904 mladší syn Arnošt - opět na Konopišti. V listopadu roku 1909 porodila již 40-letá Žofie ještě jednoho chlapečka, dítě však přišlo na svět mrtvé a otřesená matka se delší čas vzpamatovala z tohoto traumatu.

Postavení někdejší komtesy Chotkové při jejím sňatku s následníkem trůnu bylo upraveno již v den svatby 1.7.1900 císařským Nejvyšším rozhodnutím učiněným v Ischlu, kdy jí byl udělen titul kněžny z Hohenbergu s oslovením Knížecí milost. Pět let poté, dne 8.6.1905 bylo kněžně z Hohenbergu propůjčeno oslovení Jasnost. Konečně pak dne 4.10.1909 obdržela Žofie pro svoji osobu titul vévodkyně z Hohenbergu s oslovením Výsost, což bylo ministersky potvrzeno dne 17.12.1909. Znak udělený již při prvé úpravě šlechtictví roku 1900 platil v nezměněné podobě až do Žofiina úmrtí a jeho podoba se popisuje takto:

Štít čtvrcen a opatřen dvěma štítky, které jsou položeny nad sebou přes poltící linii. Horní štítek představuje dynastický znak Habsbursko-Lotrinský: Dvakrát polcen, vpravo ve zlatém poli modře korunovaný a ozbrojený červený lev (Habsburg), prostřední pole červené se stříbrným břevnem (Babenberg), vlevo ve zlatém poli červené kosmé břevno se třemi stříbrnými aleriony (Lotrinsko). Dolní štítek je původním erbem rodu Chotků - dělen, horní polovina stříbrno - červeně polcena, spodní polovina červená se stříbrným korbelem, t.j. polovinou vozového kola loukotí dolů obráceného. 1. a 4. pole velkého štítu zlaté s červeným dvouhlavým zlatě korunovaným orlem. Ve 2. a 3. modrém poli zlatý vztyčený medvěd, obrácený ke středu štítu. Velký štít je položen na knížecí plášť, který splývá z knížecího klobouku.

Vraťme se však nyní k předválečným létům dětí konopišťských manželů. Byla to pro ně nesporně léta šťastná. Vyrůstaly zahrnovány láskou rodičů, v péči vychovatelů, ponejvíce v čarokrásném prostředí zámku a neustále zdokonalovaného parku na Konopišti. Jejich otec však - jakoby tušil svůj budoucí neblahý osud - již dne 3.6.1907 sepsal svůj testament, v němž označil za případného

poručníka dětí svého švagra, Jaroslava hraběte (později knížete) Thun - Hohensteina, jehož manželka Marie Pia roz. Chotková, byla Žofiinou sestrou. F.F. d' Este smýšlel vždy přísně legitimisticky, nikdy zřejmě nepomyslel na to, že by porušil svoji renunciační přísahu, kterou složil dne 28.6.1900 a v níž se zřekl za své potomky příslušnosti k panovnickému domu i nároků na trůn. V tomto duchu byla také nesena výchova dětí, počítalo se s tím, že dcera Žofie získá věno a provdá se, Max byl považován za budoucího důstojníka a pána na Konopišti, u Arnošta se pomýšlelo na studium kněžství a kariéru duchovního při současném zabezpečení panstvím Chlum u Třeboně. Složitě dějiny 20. století však u obou synů přivodily zcela odlišné osudy.

V polovině června 1914 bylo pevně rozhodnuto, že se následník trůnu zúčastní plánovaných manévřů na území Bosny - Hercegoviny. Dne 19.6.1914 navečer naposledy opustil oblíbené Konopiště a spolu s manželkou a dětmi vlakem odejel do Chlumu u Třeboně, kde měli Žofie, Max a Arnošt pod dohledem svého vychovatele, P. Otto Stanovského, vyčkat návratu rodičů z Balkánu. Poté dne 23.6. se rodiče rozloučili s dětmi a již je neměli nikdy spatřit.

V den atentátu a úmrtí, tedy 28.6.1914, okolo 14,30 hod., když děti spolu s Dr. Stanovským právě seděly u jídla, zazvonil telefon, k němuž byl přivolán vychovatel. Ten se po několika minutách vrátil bledý a vyděšený ke stolu a dětem rozpačitě sdělil, že jejich rodiče byli zraněni. Ve stísněné náladě se všichni odebrali do kostela, aby se za rodiče modlili. Teprve druhý den se děti dověděly o sarajevské události celou strašnou pravdu.

Dne 30.6.1914 proběhlo v úřadu vrchního hofmistra otevření arcivévodovy závěti, jíž byl poručníkem dětí ustanoven Jaroslav hrabě Thun - Hohenstein. Ten se nato dne 2.7. dostavil k audienci u císaře Františka Josefa I., kde potvrdil převzetí své úlohy a požádal císaře, aby mu mohla v péči o sirotky být nápomocna Jindřiška hraběnka Chotková, nejmladší sestra zavražděné Žofie a Thunovy manželky Marie, která působila jako dvorní dáma. Císař Thunovi ochotně vyhověl a Jindřišku Chotkovou ze služby u dvora uvolnil bez ztráty příslušných výhod.

Hohenberské děti byly prvními mezi nekonečnou řadou sirotek Velké války. Přestože v nich zůstával stesk po zavražděných rodičích znamenala válečná léta pro Žofii, Maxe a Arnošta relativně poklidné období, které prožili převážně na Konopišti pod dohledem Jindřišky hraběnky Chotkové a P. Otto Stanovského. S úmrtím arcivévodovy byly přerušeny veškeré práce na stavebních a zahradních úpravách Konopiště, velkostatky však nadále produkovaly, takže rodiny se nedotkla nouze o potraviny, která byla jinak pro I. světovou válku typická. Všechn nemovitý majetek po arcivévodovi byl obstaráván Správou hohenberských velkostatků ve Vídni, na jejíž činnost dohlížel poručník Jaroslav hrabě Thun - Hohenstein.

Po nástupu mladého císaře Karla I. na trůn došlo také ke konečné úpravě šlechtictví a erbu mladých Hohenbergů. Nejvyšší rozhodnutí bylo přijato dne 31.8.1917, ministerský diplom vystaven dne 5.10.1917. Hlavě rodu Hohenbergů byl přiznán titul vévodský a oslovení Výsost, ostatní členové rodu se stali knížaty a bylo jim uděleno oslovení Jasnost. Zcela nově byl vytvořen erb Hohenbergů, v této podobě: Štít třikrát stříbrno - červeně dělen, dvě zlaté přilby jsou obě opatřeny červenou - stříbrnými přikryvadly, na pravé korunované přilbě je klenotem paví kyta, na levé nekorunované stříbrno - červeně dělené buvolí rohy na způsob trub, jež jsou opatřeny kováním a provázány zkříženými šňůrami, vše v obrácených tinkturách.

Císař Karel I. nejen upravil šlechtictví a erb svých bratranců Hohenbergů, ale také se snažil zajistit pro budoucnost jejich hmotnou existenci, takže jim dal připsat ještě štyrská korunní panství Eisenerz a Radmer.

Poměrně značný majetek Hohenbergů byl však výrazně omezen konfiskací jejich českých statků, k níž došlo po vzniku Československé republiky. Ale to se již dostáváme do období poválečného, kdy na troskách Rakousko - Uherska vzniká několik nástupnických států s odlišným přístupem k řešení majetkových záležitostí bývalé panovnické dynastie.

Již dne 10.12.1918 přijalo Národní shromáždění nově vzniklé ČSR zákon č. 61 Sbírký zákonů a nařízení, jímž bylo v plném rozsahu zrušeno šlechtictví, řády a tituly. Zákon m.j. stanovil, že "bývalí šlechtici nesmějí užívatí svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem vyznačujícím šlechtictví". Tento krok nebyl přirozeně ničím ojedinělým, odmyslíme-li si v té době již historicky vzdálené egalitářství Velké francouzské revoluce, došlo k podobným opatřením proti aristokracii nejen v revolučním Rusku, nýbrž i v konzervativním Rakousku, jinde pak skončilo jakékoliv další udílení šlechtictví, jako např. v Německu. Zmíněný zákon sám o sobě šlechtu ekonomicky nepoškodil, příznačná pro tehdejší situaci však je averze vůči šlechtě, která přivodila, že zrušení šlechtictví bylo uzákoněno dříve nežli 8 - hodinová pracovní doba.

Mnohem závažnější ekonomický dopad na prosperitu velkostatků však mělo přijetí zákona o zabránění velkého pozemkového majetku ze 16.4.1919 a zákonů navazujících, které upřesňovaly zásady pro radikální pozemkovou reformu. I když akce probíhala řadu let a skutečná aplikace zákona nedosáhla původně předpokládané razance, znamenala pozemková reforma podstatný zásah do majetků, z jejichž výnosů byl udržován, opravován a doplňován rozsáhlý fond kulturního dědictví minulosti, světské i církevní památkové objekty vč. historických zahrad, archivů, knihoven a pod. Původní předpoklad byl snížit rozparcelováním výměru zemědělské půdy jednotlivě na 150 ha, veškeré půdy na 250 ha. O půdu však nebyl tak značný zájem, zejména lesní půda s porosty zůstala z větší části v rukou dosavadních majitelů, přesto však úbytek tehdy výnosné zemědělské půdy způsobil citelný zásah do prosperity některých velkostatků.

Dědictví po následníkovi trůnu však nebylo vyvlastněno podle zákonů o pozemkové reformě, nýbrž zvláštním usnesením Československého parlamentu, které vycházelo z článku 208 mírové smlouvy vítězných dohodových mocností s Rakouskem ze St. Germain, v němž bylo ustanoveno, že majetek bývalé panující dynastie Habsbursko - Lotrinské připadá nástupnickým státům. Aplikace tohoto rozhodnutí v praxi byla však odlišná podle jednotlivých nástupnických států. V Rakousku byl ponechán pozemkový majetek těm příslušníkům dynastie, kteří se zřekli nároků na trůn a příslušnosti k panovnickému rodu - ponechali si pouze jméno Habsburg - Lotringen. Hohenbergové pak nebyli vůbec považováni za členy bývalého vládnoucího rodu, což odpovídalo renunciačnímu aktu F.F. d' Este z roku 1900, takže se na ně konfiskace majetku nevztahovala.

Jiný přístup zaujalo Národní shromáždění ČSR, kde nabytí vrchu nacionální a sociální radikalismus. Pro významnou část české veřejnosti bylo v poválečné atmosféře nepřijatelné, aby potomkům následníka trůnu byl na území ČSR ponechán jejich majetek, třeba i v rozsahu omezeném pozemkovou reformou. V samotném Benešově a v Chlumu vypukly dokonce i demonstrace za vyvlastnění Hohenbergů, což zapadalo do dobového kontextu příklonu k socializujícím idejím, k nacionálnímu radikalismu i k protikatolickým náladám.

Problematikou majetku Habsburků a Hohenbergů se poslanecká sněmovna Národního shromáždění ČSR zabývala dne 5.8.1921. K předloženému návrhu vlády a ústavního a právního výboru vystoupil s pozměňovacím návrhem poslanec Dr. Theodor Bartošek, který byl militantním představitelem ostře protikatolické a ateistické Volné myšlenky. Jménem svým a několika dalších poslanců navrhl, aby do zákona o vyvlastnění majetku Habsburků bylo vsunuto, že se týká "zejména bývalého následníka trůnu F.F. d' Este a jeho potomků". Reakce sněmovny nebyla jednoznačná, s námitkami vystoupili zejména zpravodajové ústavního a právního výboru Dr. Nosek a Dr. Mazanec. Poukazovali na právní chatrnost protinávru vzhledem k cílenému opatření vůči konkrétním osobám a soudili, že Parlament není kompetentní posuzovat, kdo patří či kdo nepatří do někdejší panovnické rodiny. O vyjádření, jak by mohla konfiskace Hohenbergů ovlivnit pověst ČSR v zahraničí, byl požádán ministr Dr. Edvard Beneš, který se však odpovědi vyhnul. Nakonec při hlasování protinávru Dr. Bartoška většinou hlasů prošel, proti byli poslanci strany Lidové a někteří další, většina komunistů byla při hlasování mimo jednací sál.

Rozhodnutí o zestátnění majetku Hohenbergů bez náhrady se stalo předmětem ojedinělých kritických hlasů jak v zahraničí, tak i v domácích poměrech, kde nejzřetelněji akt vyvlastnění kritizoval univerzitní profesor Josef Pekař. Kromě jiných i emocionálně cítěných výhrad se vyslovil proti převládající falešné představě o válkychtivosti arcivévodově, označil toto tvrzení za zcela nepravdivé, včetně podezření, že F.F. d'Este spolu s německým císařem na Konopišti "připravovali válku", což bylo přes úsudek Pekařův a dalších badatelů donedávna tradováno. Tyto hlasy byly málo platné, ke konfiskaci majetku došlo a navíc proběhla ne právě korektním způsobem, protože dětem následníkovým bylo zabráněno, aby si přestěhovali do Rakouska i ryze soukromé věci. Dokonce byla prohlížena i jejich osobní zavazadla a kontrolováno, zda neodvázejí některé předměty zapsané v úředním inventáři zámku Konopiště. Krutost tohoto opatření vyplyne zejména ze srovnání, co všechno se na českých zámcích rozkradlo v následujících desetiletích.

Zařazení Hohenbergů mezi plnoprávné Habsburky by mohlo mít velmi bizarní ústavně - právní důsledky. ČSR svým rozhodnutím Hohenbergů jaksí legitimovala, čímž by mohla být zneplatněna renunciací arcivévodou F.F. d'Este z roku 1900, vláda císaře Karla I. by mohla být považována za pouhou usurpaci trůnu a hlava rodu Hohenbergů by se mohla považovat za pretendenta českého trůnu. Naštěstí se tyto umělé právní konstrukce v praxi neprojeví, na čemž měla podíl zejména poměrně stabilizovaná politická scéna v mladé ČSR, jakož i racionální přístup mladých Hohenbergů.

Ještě před vystěhováním Hohenbergů do Rakouska dne 8.9.1920 však došlo v Děčíně ke sňatku devatenáctileté Žofie s Bedřichem hrabětem Nostitz - Rieneck, který byl pánem na Sokolově (tehdy Falknově) a Jindřichovicích v Podkrušnohoří. Díky tomuto manželskému spojení Žofie nemusela bratry následovat a žila na našem území až do r. 1946, kdy byla spolu s manželem odsunuta do Rakouska a zbytek života strávila převážně v Salzburgu. Manželé Nostitz - Rieneckovi měli dceru a tři syny, z nichž dva zahynuli během války na východní frontě. Žofie se věnovala rodinnému životu a nikdy veřejně nevystupovala. Vedla poměrně častou přátelskou korespondenci s některými benešovskými potomky zámeckého personálu. Zesnula ve věku 89 let dne 27.10.1990 v bavorském Thannhausen.

Bratři Max a Arnošt se po příchodu do Rakouska ujali tamního nevelkého majetku a rozdělili si jej tak, že Maxovi připadlo panství Artstetten se zámkem, Arnoštovi štýrský Radmer s loveckým zámečkem. Oba po složené maturitě vystudovali vysokou školu, starší Max právnickou fakultu, Arnošt lesní inženýrství. Krátce po dokončení studií, dne 16.11.1926 se vévoda Max ve württemberském Wolfeggu oženil s Alžbětou hraběnkou Waldburg zu Wolfegg und Waldsee, která po matce pocházela z českého knížecího rodu Lobkowiczů. Z tohoto manželství se postupně narodilo 6 synů, a to František, Jiří, Albrecht, Jan, Petr a Gerhard. Teprve po 10 letech staršího Maxe následoval v ženitbě kníže Arnošt, když se ve Vídni dne 25.5.1936 oženil s dcerou diplomata Velké Británie Marií Terezií Woodovou. Přispěli k dalšímu bohatému rozrodu Hohenbergů dvěma syny, Ferdinandem a Arnoštem.

Charakteristickou vlastností obou bratří Hohenbergů byla jejich oddanost myšlence monarchismu v jeho legitimní podobě, tedy věrnost vyhnanému císaři Karlu I. a po jeho předčasném úmrtí nejstaršímu synu Ottovi. Snili o obnově habsburské říše v jejích předválečných hranicích. Tato idea, jakkoliv - nahlíženo dnešními očima - nereálná, vzbuzovala negativní reakce jak v nástupnických státech, tak zejména u německých nacionalistů. Po nástupu Hitlera k moci se situace vyhrotila, protože rakouský patriotismus byl vážnou překážkou připravovaného "Anschlusu", tedy připojení Rakouska k t.zv. Třetí říši. Hitlerův vztah k Habsburkům byl velmi odmítavý až nepřátelský a třebaže jeho soudy o F.F. d'Este jako podpůrci čechizace střední Evropy náležejí mezi výplody chorého mozku, stávalo se ohrožení samostatného Rakouska a tím i Hohenbergů skutkem.

Již roku 1932 se okolo 60 monarchistických sdružení a skupin působících v Rakousku sjednotilo do organizace zvané Eiserner Ring neboli Železný kruh, jehož čestným předsedou byl zvolen JUDr. Maxmilián Hohenberg. V politicky rozháraném tehdejší Rakousku se pokoušel Max Ho-

henberg prostředkovat mezi Ottou Habsburgem a rakouskými kancléři Engelbertem Dolfussem a Kurtem Schuschniggem. Korunní princ Otto nabízel obnovu monarchie jako alternativu proti nacistické rozpínivosti a velkoněmeckému nacionalizmu. Toto řešení však bylo pro většinu okolních států nepřijatelné, takže události samospádem spěly k zániku rakouské suverenity.

Přirozeně tomu přispívala i poměrně silná vrstva rakouských nacistů, mezi nimiž a legitimisty docházelo ke srážkám. K nejznámější šarvátce příslušníků organizace Eiserner Ring s nacionálními socialisty došlo dne 11.1.1938 na vídeňské Kärntnerstrasse. Horlivým účastníkem pouliční bitky na straně monarchistů byl temperamentní Ing. Arnošt Hohenberg. Dopustil se však v očích nacistů ještě většího prohřešku, když 10 dní před Anschlussem vycházkovou holí rozbil vývěsní skříňku nacistů a zhanobil portrét samotného Vůdce.

K obsazení Rakouska hitlerovci a jeho přeměně na pouhou Ostmark došlo dne 13.3.1938, tedy jeden rok a dva dny před likvidací zbytku Československa a vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava. Je pravda, že mnoho Rakušanů si naběhlo na nacistickou vábničku a uvítalo Hitlera jako osvoboditele, nicméně ihned po Anschlusu následovala perzekuce skutečných i potenciálních odpůrců nacistické moci. Postihla celou škálu politických směrů od austrofašistů přes rakouské nacionalisty, monarchisty až po sociální demokraty a komunisty, přirozeně se její hlavní obětí stali Židé. Již v první vlně byli zatčeni Max a Arnošt Hohenbergové. Po soustředění předem vytypovaných osob ve vídeňských policejních kasárnách byli za asistence surových esesáků nahááni na Westbahnhof do vagonů a po 12-hodinovém transportu se ocitli v koncentračním táboře Dachau poblíž Mnichova.

O některých koncentracích se soudívá, že snad nebyly tak kruté, protože měly sloužit převážně pracovnímu nasazení vězňů, nikoliv jejich plánovitému vyhlazování. Pravda, ani v Dachau nebyly plynové komory, ovšem skutečností je, že tímto lágrem prošlo za léta 1933 - 1945 okolo 250 tis. vězňů, z nichž 148 tis. nevyvázlo živých. Nejen lopotná práce, ale neustálé bití a ponižování vězňů bylo na denním pořádku. Zakomplexovaným esesáckým sadistům činilo dvojnásobné potěšení, jestliže se mohli surově chovat vůči vězňům bývalým politikům, vysokým důstojníkům či příslušníkům šlechty. A mezi nimi byli bratři Hohenbergové prominentními postavami. Bývalí spoluvězni jako očití svědkové vyprávěli o tom, jak byli Max a Arnošt Hohenbergové nuceni na káře vyvážet vězeňské latriny a kterak se esesáci bavili tím, že přikázali bratrům, aby zastavili a naklonili se nad káru, načež do výkalů hodili kámen a sledovali, jak obsah vystříkne vězňům do obličejů. Všechna tato ponižování a příkoří prý Hohenbergové nesli velmi statečně a s obdivuhodnou důstojností, čímž získali neobyčejné sympatie a úctu u spoluvězňů všech politických odstínů. Roku 1939 byli oba bratři přemístěni do koncentračního tábora Flossenbürg v Horní Falci, kde byli nasazeni na tvrdou práci do kamenolomu a přečkali zde i tyfovou nákazu, při níž obětavě pomáhali lékaři při péči o nemocné. Max Hohenberg byl pak nějaký čas vězněn také v Oranienburgu severně od Berlína.

O osud uvězněných Hohenbergů se zajímala řada vlivných osobností - před vypuknutím války z Velké Británie, později se za jejich osvobození zasazoval také Vatikán a někteří příslušníci říšskoněmecké šlechty. Většina persekuovaných Rakušanů byla z koncentračních táborů postupně propuštěna, což se r. 1940 zdařilo v případě Maxe, provinění Arnoštovo bylo považováno vzhledem ke zneuctění portrétu Vůdce za závažnější, takže se z koncentráku Buchenwald dostal až v r. 1943. Je nesporné, že útrapy nacistických lágrů podlomily zdraví obou bratří, kteří pak zemřeli poměrně mladí.

Maxi Hohenbergovi i jeho bratrovi byl nacistickým režimem zkonfiskován veškerý nemovitý majetek a Max byl po příchodu z lágru dokonce přinucen zaplatit oznámení o zabavení majetku v nacistických novinách Völkischer Beobachter.

Dolní Rakousy, kde se také ve Waldviertel nalézá obec Artstetten, byly r. 1945 obsazeny Rudou armádou a staly se až do r. 1955 součástí sovětské okupační zóny. Znamenalo to sice, že zámek a

ostatní pozemky byly ve prospěch Maxe Hohenberga restituovány v zanedbaném stavu až roku 1949, avšak přece jen se postavení Maxe a jeho rodiny podstatně zlepšilo. Již krátce po osvobození byl JUDr. Max Hohenberg za přispění zástupců všech politických stran zvolen starostou obce Artstettenu. Jeho volba musela být schválena příslušným ruským komandírem, což se prý bez problémů stalo se slovy:

"Du nix Nazi - du Kapo!"

Přestože Max Hohenberg nikdy netajil svoji politickou orientaci na monarchii a katolickou víru, setrval ve funkci starosty Artstettenu po několik volebních obdobích až do r. 1960 a byl pravidelně volen hlasy všech politických stran. Roku 1961 jednal se spolkovou vládou v zastoupení Otty Habsburského o podmínkách, při jejichž splnění by se Otto mohl do Rakouska vrátit. Bohužel však v té době již Hohenbergův život šel k závěru, k jeho náhlému úmrtí následkem srdečního infarktu došlo ve Vídni 8.1.1962 ve věku nedožitých 60 let. Bratr Arnošt jej předešel na Věčnost téměř o 8 let, zemřel totiž již 5. 3. 1954 ve Štýrském Hradci.

Pohřeb Maxe Hohenberga se konal v pátek dne 12. ledna 1962 ze zámeckého kostela v Artstettenu do hohenberské pohřební krypty tamtéž. Obřadu se zúčastnilo mnoho set osob, mezi nimi politikové, diplomaté, vysoká aristokracie, ale zejména řada bývalých spoluvězňů z nacistických koncentráků a přirozeně přišli svého dlouholetého starostu doprovodit občané Artstettenu. Charakteristické je, že pohřební ceremoniel byl ukončen bývalou císařskou hymnou "Zachovej nám Hospodine!", načež byla rakev Maxova uložena do hrobky vedle jeho rodičů a bratra Arnošta.

Jak bylo již dříve uvedeno, zanechal po sobě Max 6 synů, z nichž nejstarší František žil v letech 1927 - 1977, ženat byl s Alžbětou roz. princeznou Lucemburskou a zanechal po sobě dvě dcery, z nichž starší Anita Hohenbergová, přijala po rozvodu s hrabětem d' Harambure své dívčí jméno a je současnou vlastnící zámku Artstetten, kde je umístěna velmi zajímavá expozice muzea arcivévody F.F. d' Este. Současnou hlavou rodu Hohenbergů je druhorozený Maxův syn vévoda Jiří (nar. 1929), který po dlouhá léta působil jako diplomat Rakouské republiky, naposledy před odchodem do výslužby jako velvyslanec u Sv. stolice v Římě. Jiří i další bratři s výjimkou nejmladšího Gerharda měli všichni potomstvo, takže další rozrod Hohenbergů je spolehlivě zajištěn.

Vraťme se však ještě letmo ke stoletému jubilantovi Maxi Hohenbergovi. Jeho postava je sympatická svou neochvějnou věrností zásadám, které získal výchovou v útlém mládí, jakož i noblesností, s níž dokázal snášet všechna příkoří nacistického lágru v mužném věku. Jeho věrnost myšlenky legitimní monarchie byla oceněna již dne 30.11.1932 řádem Zlatého rouna, který mu udělil arcivévoda Otto Habsbursko - Lotrinský jako suverén tohoto řádu v první řádové promoci, kterou po dosažení zletilosti vykonal. Udělil tehdy Zlaté rouno celkem sedmi pánům, z nichž třetí byl právě Max vévoda Hohenberg. Investitura nových rytířů (t.j. pasování a předání řádové kolany) se konala počátkem r. 1933 v kapli zámku Steenockerzel poblíž Bruselu, kde tehdy arcivévoda Otto žil.

Třebaže postup ČSR vůči sirotkům po následníkovi trůnu byl příkrý a podmíněný dobovou politickou náladou počátku 20. let, nezatrpkal Max Hohenberg vůči českému živlu, celý život nostalgicky vzpomínal na šťastné dětství na Konopišti a uchoval si obstojnou znalost češtiny, prý jediný ze sourozenců. Bývalý kancléř prezidenta Václava Havla Karel Schwarzenberg ve své knížce rozhovorů s Janou Klusákovou, která vyšla r. 1993 pod názvem "Nadoraz", vzpomíná, jak "šel v padesátých letech s otcem o vánocích do českého kostela ve Vídni, vzadu stál vysoký holohlavý pán s knírkem a zaníceně zpíval české koledy. Nikdo nevěděl, že ten anonymní muž je syn arciknížete Františka Ferdinanda".

100 let od narození a 40 let od úmrtí Maxe vévody Hohenberga je dostatečným odstupem, abychom jeho postavu dokázali hodnotit objektivně, bez dobového zaujetí a abychom ocenili zejména jeho zásadovost a pevný charakter, který projevoval za všech i sebetrýznivějších okolností.

Fotografie: Max vévoda Hohenberg (archiv autora)

Použitá literatura:

Aichelburg Wladimir, : Erzherzog Franz Ferdinand von Österreich - Este und Arstetten, Wien 1989

Galandauer Jan, František Ferdinand d' Este - následník trůnu, nakl. Paseka, Praha - Litomyšl 2000

Chromý Mojmír, Fratišek Ferdinand d' Este a Hohenbergové,
zvláštní otisk z Heraldické ročenky 1989, Praha 1989

Meysels Lucian O., Die verhinderte Dynastie. Erzherzog Franz Ferdinand und das Haus Hohenberg,
Molden Verlag, Wien 2000

Pekař Josef, Omyly a nebezpečí pozemkové reformy, nakl. Vesmír, Praha 1923

Pernes Jiří, Život plný nepřátel, nakl. Iris - Knižní klub, Praha 1994

Schwarzenberg Karel, Heraldika čili přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě,
nakl. Vyšehrad, Praha 1941

Veselý František, Konopiště a Hohenbergové, nakl. Melantrich, Praha 1924

Genealogisches Handbuch der fürstlichen Häuser - Band IX, C.A. Starke Verlag, Limburg a. d. Lahn 1971

Almanach českých šlechtických rodů, nakl. Martin 2001